

Anjan evakkomatka

Moskovan välirauha

Syyskuun 4. päivänä 1944 aseet vaikenivat. Isämme Tuomas sai kahden viikon loman vartiointitehtävistä, koska Neuvostoliitto antoi luovutettavan alueen väelle sen verran aikaa sadonkorjuuta varten. Olin 13-vuotias ja minun oli jäätävä hänen avukseen peltotöihin. Lisäksi lypsettäväkseni jätettiin yksi lehmä, mikä täydensi meidän niukkaa ruokavaliotamme. Isosisko Hilikka 16 v. lähti kuljettamaan muita lehmiä toisten kyläläisten mukana maantietä pitkin reppu selässä ja lypsysanko kädessä.

Äidin ja nuorimpien lasten, Tertun ja Pentin, oli matkustettava viipymättä Laukaaseen, joka oli ennalta määrätty evakkopaikaksemme. Kaksi viikkoa kului nopeasti, ja saimme jonkin verran puiduksi kosteata viljaa, joka lastattiin säkitettynä kuorman. Asemalle kuljetettiin maatalouskoneita ja muun muassa isoja kupoja (sidottu nippu) pellavaa, josta monen vaiheen jälkeen voitiin kutoa kangasta.

Minäkö hevosmieheksi?

Isän loma päättyi, mutta ennen lähtöään hän lastasi valmiiksi hevosen kärryyn kodin tärkeimmät tavarat. Ellei hän saisi jatkolomaa, minun pitäisi valjastaa aamulla hevonen, kiinnittää lehmä kuorman perään ja lähteä ajamaan muitten kyläläisten perässä. Asia oli päivänselvä, olinhan varhain tottunut töihin. Menin naapuriin yöksi, mutta seuraavana aamuna isä sai lisää lomaa ja tuli kotiin. Se olikin sitten lähtöpäivä.

Lähtö

Syyskuun 19. päivä oli kaunis ja aurinkoinen. Äidin kukkapenkit olivat loistossaan, ja poimin suuren asterikimpun mukaani sekä keräsin vielä pussillisen karviaismarjoja matkaevääksi. Lehmä oli jo kiinnitetty kärryn perään, ja hevonen lähti liikkeelle isän istuessa ohjaksissa ylhäällä kuorman päällä. Kumpikaan meistä ei puhunut mitään eikä edes rohjennut kääntyä katsomaan taakseen. En osannut itkeä, vaan kävelin kuin unessa pyörääni taluttaen, kunnes tulimme maantielle.

Naapurin tytöt liittyvät mukaan

Nousimme Ilomäelle, josta seuraamme liittyivät nuoret tytöt, serkukset Helvi ja Bertta hevoskuormineen. Molemmat olivat olleet sadonkorjuussa ja lastanneet kärryyn tavaransa, ja kumpikin oli sitonut kuorman perään lehmänsä. Bertalla oli ajettavana raisu ori, jonka kanssa hänellä tahtoi olla vaikeuksia. Kun ei ketään muutakaan ollut, mummon oli täytynyt viedä Bertan pieni vauva evakkopaikkaamme Laukaaseen.

Hidasta matkantekoa

Maantielle päästyämme liityimme ajoneuvojen virtaan. Minulle tiet olivat outoja ja paikkakuntien nimet yhdenkertaista, enkä ollut kohta selvillä edes viikonpäivistä. Alkumatkalla ohitimme tyhjiä taloja, joihin voi majoittua lupaa kysymättä. Hevoset ja lehmät saivat rauhassa syödä pelloilla, joihin oli kasvanut runsaasti tuoretta ruohoa heinänteon jälkeen.

Tultuamme nykyisen Suomen alueelle tienvarsitalot olivat usein tupaten täynnä ja joutuimme kyselemään yösiijaa kuten mustalaiset. Kerran pieni seurueemme joutui yöpymään jopa saunan lauteiden alla. Saunaa ei ollut lämmitetty, mutta ei palellut. Tie oli usein täynnä sotilaskolonnia, joita meidän oli väistettävä.

Eräänä päivänä kuorma-autosta yllätykseksemme hyppäsi kaksi sotilasta, Helvin veli Einari ja Bertan aviomies. He saivat pikaisesti anotuksi muuttolomaa ja ottivat työtöiltä ohjaketkäsiinsä. Koko ajan tiellä oli tungosta, hevosten kuormat olivat raskaat ja lehmien kävely hidasta, joten päivämatkat jäivät lyhyiksi. Matkamme johti Punkaharjua pitkin ja kohta hevoset kopsuttelivat Savonlinnan kaduilla, jolloin muistin maantietokirjan kuvauksen kauniista maisemista, mutta nyt en jaksanut niistäkään innostua.

Kotoa lähdöstä oli kulunut ehkä viikon verran, kun saavuimme Rantasalmen Kolkontaipaleelle. Majoituimme nuorisoseuran talolle, joka oli tupaten täynnä väkeä. Sinne oli järjestetty keittoruokaa evakoita varten. Se olikin meille tarpeen, sillä kotoiset eväämme olivat jo loppuneet. Onneksi olimme saaneet hankituksi jostakin tien varrelta näkkileipää, jota olimme syöneet lämpimän maidon kanssa ainoana ruokanamme jo monena päivänä. Aluksi vierastin lämmintä maitoa, mutta totuin siihen. Miehet, meidän isä ja nuoret sotilaat päättivät ajaa hevoskuormineen pikku hiljaa Laukaaseen, ja me tytöt jäimme odottamaan lehminemme rautatiekuljetusta.

Pitkä odotus

Valtasimme näyttämön nurkan pesäpaikaksemme ja nukuimme paljaalla lattialla. Lehmämme olivat talon takana suurten kuusten alla sateelta suojassa. Väsyneet eläimet täyttivät kuitenkin päivittäisen maidon tarpeemme. Kerran kaksi ikäistäni mustalaispoikaa pyysivät minua katsomaan varsaansa, mutta talon takana he uhkasivat "antaa minua turpiin". Mitään varsaa siellä ollutkaan, mutta onneksi pääsin ajoissa sisälle turvaan.

Bertalla ja Helvillä oli omat juttunsa, ja minä olin täysin sivullinen eläen yksin omissa ajatuksissani. Muutaman päivän kuluttua meidät määrättiin kävelemään lehminemme erääseen maalaistaloon Kolkonpähän, jonne oli yli 10 km. Isot tytöt päättivät kuitenkin viikon kuluttua, että lähtisimme nuorisoseuralle vahtimaan saadaksemme joskus junavaunun. Odotus näyttämön nurkassa jatkui.

Märkä junamatka

Oltiin jo pitkällä lokakuussa, ilma kylmeni ja satoi koko ajan. Vihdoin kahden viikon odotus palkittiin: Saimme taluttaa lehmämme avonaiseen rautatievaunuun, jossa oli vain taivas kattonamme. Heinäpaaleista kyhäsimme itsellemme luolan, jonka katoksi löysimme pahvinpalan, joka ei pitänyt alkuunkaan sadetta. Näkkileipä ja maito riittivät, muuta ruokaa ei ollut.

Vaunumme siirrettiin kahdesti sivuraiteelle tärkeämpien kuljetusten tieltä, joten olimme perillä Laukaassa vasta kolmantena päivänä. Joku avustaja oli ilmeisesti määrätty viemään lehmät suojaan. Isä haki minun lehmäni myöhemmin. Bertta ja Helvi hävisivät heti kuin aamusumu enkä ole heistä sen koommin kuullut mitään.

Minut vietiin yöksi kunnalliskotiin, jossa sain nukkua valkoisten lakanoiden välissä ensi kertaa eläessäni, meillähän käytettiin poppanoita. Minulle neuvottiin perheemme olinpaikka ja kuinka sinne matkustetaan. "Kysyvä ei tieltä eksy", joten osasin jäädä pois junasta oikealla pysäkillä ja löysin myös pienen ja rähjäisen evakkomökkimme.

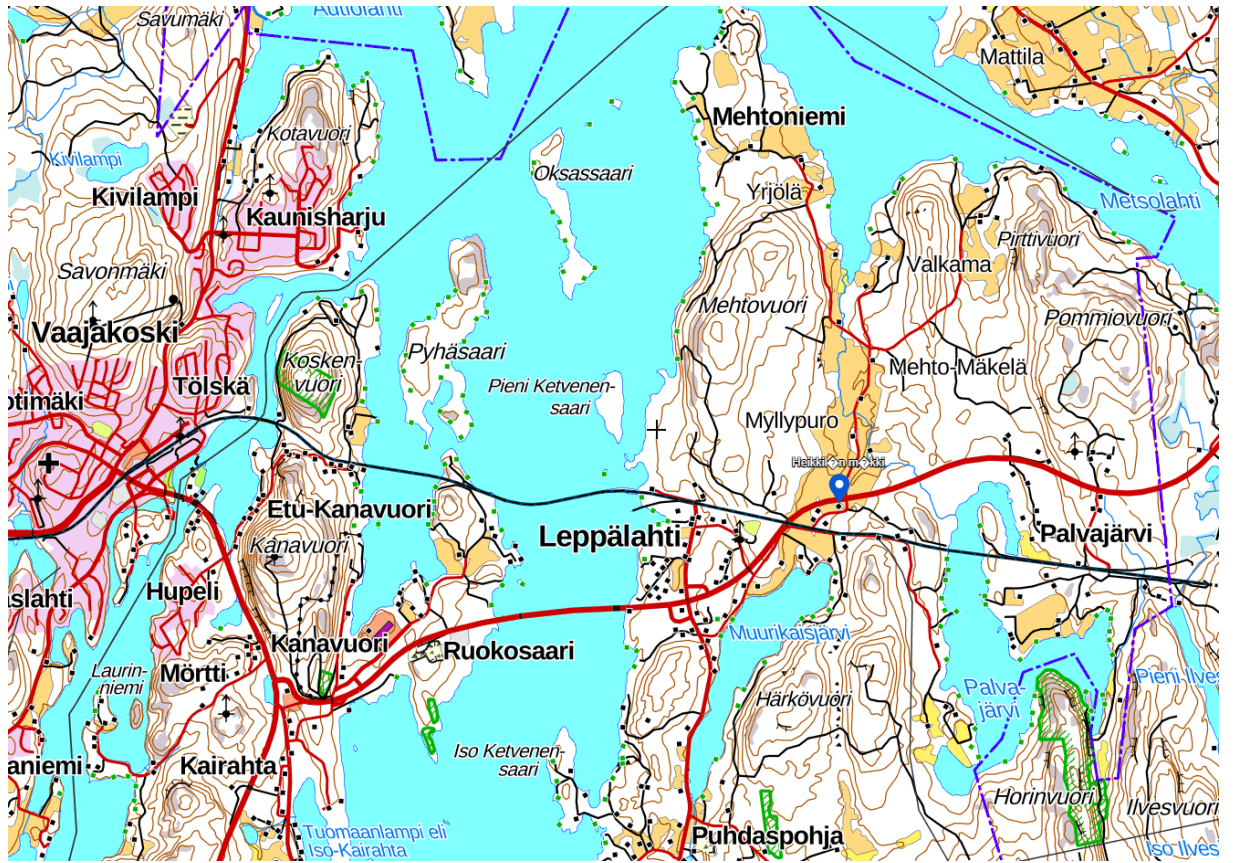
Kotiväki löytyi ja elämä järjestyi jotenkin

Heikkilän talon pikkuruisessa mökissä muu perhe oli koolla, kun saavuin. Äiti, Terttu ja Pentti olivat tulleet sinne ensiksi, Hilikka lehmineen parin viikon kuluttua, isä kuormineen vähän ennen minua. Saimme eläinsuojaksi pienen lammasnavetan, johon mahtui hevonen ja kolme lehmää. Loput lehmät oli myytävä.

Noin viikon kuluttua koulut alkoivat, ja pääsin ilokseni jatkamaan keskikoulua Vaajakoskelle lyhyen junamatkan päähän. Terttu matkusti kouluun toiseen suuntaan kuin minä ja jännitti joka aamu junalle ehtimistä. Hilikka sai harjoittelijan paikan osuuskaupasta ja isä pääsi työhön asevarikolle. Äiti teki koti- ja navettatyöt pikkuisen Pentin 4 v. juostessa hänen perässään. Odotettiin pika-asutuksen alkamista. Isä toisti usein lausetta:

"Ko sais joskus oman mökin, vaikk' kolm'kolkkasenkaa!"

Tuomaan tytär Anja Tuomela

<https://asiointi.maanmittauslaitos.fi/karttapaikka/>

[Heikkilän talon pikkuraisessa mökissä](#)